

СУЧАСНЕ МОСКВОФІЛЬСТВО: РЕІНКАРНАЦІЯ ІДЕЙ МИНУЛОГО

К олі я починала вивчати тему москвофільської преси в Східній Галичині, вона попервах видалася не зовсім актуальною, таким собі рудиментом минулого. Але ознайомившись з публікаціями войовничих прихильників єднання з «первопрестольной» в газетах галицьких москвофілів, зрозуміла, що ідеї, які вони декларували, пропагували і намагалися насадити у Галичині, цілковито накладаються своєрідним трафаретом на нинішні поняття, пропаговані сучасною Росією для утвердження концепції «русского мира» в Україні. Для мене стало очевидним, наскільки я помилялася у пережитку москвофільських ідей, адже питання мови, віри/релігії, історії, території та ін. залишалися на часі, вони знову ставали за подачею північно-східного сусіда предметом роз'єднання українського суспільства.

Захист моєї кандидатської дисертації «Преса москвофільського руху у Східній Галичині: ідейно-концептуальні засади, структура, еволюція (1900–1939)» проходив у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара 25 червня 2014 року – це три місяці після анексії Криму та початку бойових дій і захоплення влади російськими найманцями на Сході України. Тож коли я наводила аргументи про актуальність дослідження, ні у членів спеціалізованої ради, ні у присутніх в аудиторії не виникло жодного питання щодо цього аспекту кандидатської дисертації.

20 вересня 2019 року у Дзеркальній залі Львівського національного університету імені Івана Франка відбулася презентація наукових видань, серед яких презентовано й мою монографію – своєрідний підсумок еволюції авторки: від незрозуміння значення і актуальності такого дослідження до осмислення ідей, які стали небезпечними для сучасної України.

Монографія, по суті, є першим комплексним дослідженням преси москвофільського руху у Східній Галичині від початку XX століття до Другої світової війни. У ній здійснено ґрунтовний ана-

ліз усіх видань москвофільського руху у період 1900–1939 рр., досліджено структуру, ідейно-концептуальні засади та особливості функціонування цієї преси.

У процесі формування джерельної бази дослідження було переглянуто й опрацьовано 26 періодичних видань москвофільського руху, низку українських видань Східної Галичини й Наддніпрянської України 1906–1915 р., видання української політичної еміграції початку 20-х років XX ст., окремі російські та польські видання, а також комуністичні й радянські періодичні видання, що виходили в Східній Галичині упродовж міжвоєнної доби. У монографії використано документи особистого характеру (спогади Б. Дідицького, В. Бобринського, О. Барвінського, С. Олесницького, І. Кедрини-Рудницького, І. Процика, щоденники С. Чикаленка), публіцистику і політичні твори українських і зарубіжних діячів, наукові праці українських учених, статутні та програмні документи москвофільських партій і товариств.

Процес формування української нації упродовж XIX–XX ст. був складним і суперечливим. Однією із центральних була проблема національної ідентичності. Москвофільський рух, який зародився у середині XIX ст. і через свою пресу проголошував ідею «єдинства всего русского народа», тривалий час був складником українського національного життя, але на початку XX ст. трансформувався в антиукраїнську політичну силу.

Проблема цього монографічного дослідження має яскраво виражений сучасний зміст і підтекст, які полягають у тому, що є і вчені, і політичні діячі, які реанімують політичні концепції й ідеології москвофільського руху та його преси, а саме спекулюють ідеєю єдності слов'янських народів (зокрема українського і російського), заперечують окремішність українського народу та його мови, стверджуючи існування «єдиного русского народа» від Карпат до Камчатки, вбачають у подоланні «українства»

шлях до «общерусского единства», «русского мира», в контексті російських державницьких інтересів і російської великодержавної свідомості тлумачать майже всі аспекти української історії (походження етноніма «Україна», назв «Русь», «Юго-Западна Русь», «Малая Русь», «Малороссия», «Россия»), ідею української державності розглядають як зраду «общерусской идеи», а москвофільство у Східній Галичині ХІХ–першої третини ХХ ст. – як політичний рух «русских». Ці обставини не лише спонукають до вивчення преси москвофільського руху, її структури та ідейно-концептуальних засад функціонування на різних етапах існування, еволюції цього руху і форм соціальної та політичної мімікрії, але й потребують відповідної уваги з боку держави і суспільства.

Дослідження означеної проблеми доповнить історіографію і української преси ХІХ–ХХ ст., без повноцінного і всебічного вивчення традицій, функціонування, ідейно-концептуальних засад, структури, публіцистичної спадщини якої неможливе становлення української преси на початку ХХІ століття.

Актуальність цього дослідження зумовлена і тим, що вивчення ідейного й ідеологічного протистояння українофільської та москвофільської преси у контексті української історії, з'ясування суперечливих ідейно-концептуальних, соціально-психологічних, морально-етичних аспектів проблеми у навчальному процесі сприяє вихованню студентів – майбутніх журналістів як національно свідомих і з державницькою позицією громадян.

Хронологічні межі розвідки – 1900–1939 рр. Нижня хронологічна межа зумовлена тим, що у лютому 1900 року відбувся з'їзд, який створив «Русско-народную партию» і задекларував ідею національної і культурної єдності «всего русского народа». Завдання цієї партії – протистояти чимраз міцнішому українському рухові. Ця хронологічна межа позначає новий етап діяльності мос-

квофільського руху та його преси у ХХ столітті. Верхня межа дослідження визначена тим, що розпочалася Друга світова війна, відкривши нову епоху світової історії.

Головні висновки: москвофільський рух виник у межах української політичної думки, був одним із її напрямів і не був фатально приречений виконувати роль антиукраїнської сили, він радше збігався спочатку із русофільством; відмова від української національної ідеї, заперечення засадничих істин українського буття (ідеї державності, соборності, окремішності українського народу, його мови, культури, традицій) неминуче призводить до виродження і деградації будь-якої політичної сили, що виникає на українському ґрунті, якими б історичними «істинами» і гуманними міркуваннями вона не прикривалася; раднофільство – це історичний різновид москвофільства, оскільки пов'язане з ним ідейно і генетично.

Слід відзначити, що нині в Україні є чимало послідовників оновленого москвофільського руху (особливо в медійному та політичному середовищі), які активно реанімують ідеї більш ніж столітньої давнини, надають їм нових форм і звучання, підступно руйнуючи засадничі ознаки української державності.

Дуже хотілося б, аби після п'яти років війни, унаслідок якої на фронті, за офіційними даними, вже загинуло 13 тисяч українських воєнків, після стількох років боротьби за Українську державу, ті ідеї, які пропагували москвофіли у ХІХ і ХХ столітті втратили актуальність, перетворившись врешті-решт на одну із сторінок нашої історії.

Тетяна СЛОТЮК,
доцентка кафедри української преси
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Польський юрист влучно описав «російськомовних українців»

Нещодавно в мережі викликала обурення фраза Юрія Винничука про те, що, мовляв, російськомовне населення України – не українці.

Чимало «тожепатріотів» накинулося на всіх причетних до публікації зі звинуваченнями в дискримінації, розпалюванні, поширюванні й розхитуванні. Але річ, мабуть, не в розхитуванні, а в тому, що в душі, якщо вона там є, вони відчують, що це правда. Вони не можуть стати частиною українського народу, бо ненавидять його мову й культуру. Хотіли б бути хазяями цієї землі, але поки що тут це забагато українців. Тому вони щосили проти нас воюють, усіма способами, які мають в арсеналі – звинуваченнями, істериками, образами, скаргами й погрозами намагаються змусити українців мовчати, а якщо говорити – то їхнім язиком. Вони не розуміють, що всі все бачать, усім зрозуміло, хто чужинець і загарбник, а хто – нормальна людина.

Польський юрист написав про свій досвід спілкування з «російськомовними українцями» – і він не надто райдужний. Але слово автору:

«Я кілька днів думав, чи розмістити цей допис, але так мене востаннє дістали всіляки захисники так званих російськомовних українців, що вирішив таки написати.

Позаминулого тижня був весь день на судових засіданнях у познанському апеляційному, кримінальному суді. Суд розглядав 14 апеляцій, 6 було – від громадян України. Мені вже стало моторошно, коли я осмислив, що майже половина всіх засуджених за злочини – українські громадяни.

Виявилось, вони всі російськомовні, я зітхнув з полегшенням.

Для всіх їх був перекладач української мови.

Усі вони нічево не панімали, але суд це не вразило, суддя – головуючий сказав, що українські громадяни мають знати українську мову і годі.

Їхня поведінка була жадлива, хамили, кричали, треба було їм безліч разів звертати увагу. Перекладач сказав, що не буде перекладати з російської, суддя – головуючий сказав, для нього це відмова від пояснень. Але кожному дали змогу щось сказати, хоча і не перекладали.

Один з них просив задовольнити його апеляцію. Він сказав, що не хоче бути видвореним до України, бо ненавидить Україну, це країна бандитська, кримінальна, бидляча, а люди там – усі розумово відстали.

Я розумів, прокурор розумів і судді (такого були віку), теж зрозуміли. Усім відібрало мову.

Один суддя не стримався і російською йому сказав: «я вперше щось таке чую, я судив найстрашніших злочинців, але жодний такого про свою країну не говорив. І сказав: якщо ви так ненавидите країну, яка має бути вашою батьківщиною, то тим паче ви ненавидітимете Польщу, вам тут не місце».

Ось, вам русский мир. Приповз до Польщі. Надіюся, ми собі дамо з ним раду.

Я щодня допомагаю українцям, надаю їм консультації. Ніхто з українськомовних не звернувся до мене з кримінальною справою. Я ніколи не чув. А росіяни з України? Ось, бачте.

У вас теж найвища злочинність у йуговасточних абластях».

Євген ШКОДУН

Джерело: Вільні новини